

Első fejezet

A TECHNIKUS

Andrew Harlan belépett a kabinba. A kabin tökéletes gömb formájú volt, és biztosan ült egy ritkás rudakból álló függőleges aknában, amely hatlábnyira Harlan feje fölött áthatolhatatlan homályba vészett. Bekapcsolta a műszereket, és lágyan lenyomta az indítókart.

A kabin meg se mozdult.

De Harlan nem is várt mást. Nem várt semmiféle mozgást: sem felfelé, sem lefelé, sem jobbra vagy balra, sem hátrafelé. Csak a rudak közti hézagok olvadtak bele valami szürke ürességbe, amely tömör tapintású és mégis anyagtalan volt. Némi remegést mégis érzett a gyomrában, valamint enyhe szédülést, ami arról árulkodott, hogy a kabin a halhatatlanságon át a felső időbe száguld.

Az 575. században lépett be a kabinba. Az operációs bázis két évvel ezelőtt küldte ide. Ennél felsőbb időbe eddig még sohasem ment. Most pedig a 2456. század felé száguld.

Rendes körülmények közt kissé kényelmetlenül érezte volna magát ilyen út előtt. Időotthona az alsó időben maradt, hogy pontosak legyünk, a 95. században. A 95. század szigorúan korlátozta az atomenergiát, kissé vidékies volt, kedvelte a természetes fát mint építőanyagot, gyanús szeszpárlatokat exportált majd minden alsó és felső időbe, és lóheremagvat importált. Bár Harlan nem járt a 95. században, mióta különleges kiképzést kapott, és tizenöt éves korában növendék lett, mégis mindig honvágy fogta el, amikor eltávolodott az „otthontól”. A 2456. század kétszáznegyven évezrednyire esett a 95.-től, és ez jókora távolság még egy edzett halhatatlannak is.

Rendes körülmények között ilyesmi járt volna az eszében.

De most Harlan csupán arra gondolt, hogy iratai a zsebében lapulnak, és kissé zavart feszültség fogta el.

Keze gépiesen állította meg a kabint a kellő évszázadban, a kellő helyen.

Furcsa dolog, hogy egy technikus zavart vagy ideges lehet bármi miatt is. Yarrow oktató mondta annak idején:

– A technikusnak mindenképp szenvedélytelennek kell lennie. A valóságváltozás, amelyet végrehajt, több mint ötvenmilliárd ember életét módosíthatja. Egy vagy több milliónak az élete úgy megváltozhat, hogy már új egyedeknek kell őket tekintenünk. Ilyen körülmények között az érzelmi beállítottság határozott hátrány.

Harlan erélyes fejrándítással próbálta elúzni emlékezetéből tanítója száraz hangját. Akkor nem is sejtette, hogy mint a legtehetségesebb növendékre, éppen őrá esik a választás. És most mégis izgatott volt. Nem az ötvenmilliárd ember miatt. Mit számít neki ötvenmilliárd halandó? Csak egyetlen ember számított. Egyetlenegy személy.

Feleszmélt, hogy a kabin áll, és egy pillanatra összeszedte gondolatait, hogy visszanyerje a technikus hűvös, személytelen gondolkozásmódját, majd kilépett. A kabin természetesen már nem az volt, amelyikbe belépett, azaz már nem ugyanazokból az atomokból állt. Harlan nem aggódott emiatt jobban, mint akármelyik más halhatatlan. Csupán a növendékeket, a halhatatlanság újoncait izgatta az időutazás misztikuma, jobban, mint maga az egyszerű tény.

Ismét várt egy pillanatig a nem tér és nem idő hallatlanul finom függönyénél, amely elválasztotta egyrészt a halhatatlanságtól, másrészt a közönséges időtől.

A halhatatlanságnak ezt a szektorát még egyáltalán nem ismerte. Egyet-mást tudott róla, hiszen belelapozott az idő kézikönyvébe. Ám az nem pótolta a személyes élményeket, és Harlan felkészült mindenféle kezdeti meglepetésre.

Beállította a műszereket, amelyek rendkívül egyszerűen működtek, ha valaki a halhatatlanságba akart belépni (és rendkívül bonyolultan, ha valaki az időbe akart kilépni: ez az út éppen ezért kevésbé volt használatos). Átlépett a függönyön, és szeme belekáprázott a vakító fénybe. Önkéntelenül az arca elé kapta a kezét.

Csupán egy ember várta. Harlan eleinte csak homályosan látta az arcát.

Az ember megszólalt:

– Kantor Voy vagyok, szociológus. Ha jól sejtem, ön Harlan technikus.

Harlan bólintott, és így válaszolt:

– Idő az atyám, hát nem lehet kikapcsolni ezt a díszkivilágítást?

Voy körülnézett, és türelmesen azt felelte:

– A molekuláris hártýára gondol?

– Persze – mondta Harlan. – A kézikönyv említette ezt, de ilyen esztelen fénytükörözödéstről nem volt szó.

Teljesen jogosnak tartotta a bosszankodást. Mint a legtöbb század, a 2456. is anyagbázisú volt, úgyhogy már a kezdet kezdetétől mindennek egyeznie kellett volna a kézikönyv adataival. Nem lett volna szabad olyan zűrzavarral fogadnia az anyagbázisú században született embert, mint például a 300. század energiatörvénye vagy a 600. energiamezeje. A 2456. században az átlagos halhatatlan számára a faltól a szegekig mindent anyagból készítettek.

Itt is kétségtelenül minden anyag volt. Egy energiabázisú század embere ezt nem foghatta fel. Minden anyagot durva, nehézkes és barbár dolognak tartott. Az anyagbázisú Harlan azonban úgy érzékelte az anyagot, mint fát, fémet (könnyű- és nehézfémet), műanyagot, szilikátot, betont, bőrt.

De itt minden csupa tükör!

Ez volt az első élménye a 2456. századról. Minden felület fényt visszaverve ragyogott. Mindenütt a tökéletes simaság illúziója: így hatott a molekuláris hártýa. És önmagának, Voy szociológusnak és mindennek az újra meg újra ismétlődő tükörképében, a töredékekben és az egészben, minden szemszögből zűrzavar uralkodott. Émelyítő zűrzavar!

– Sajnálom – szólalt meg Voy –, de ebben a században ez a szokás, és szektorunk praktikusnak tartja, ha a bevált szokásokat átvesszük. Rövidesen maga is megszokja.

Voy végigsietett a tükörképén, és a hasonmása tótágast állva megismételte minden mozdulatát. Egy indikátor hajszálmutatója a spirális skálán a nullára esett.

A tükörképek egyszerre eltűntek, a vakító fények elhalványultak. Harlan nyomban otthonosabban érezte magát.

– Szíveskedjék velem jönni – mondta Voy.

Harlan követte az üres folyosón, ahol – tudta jól – néhány pillanattal előbb még csak úgy tobzódtak a mesterséges fények és tükörképek, aztán egy rámpán fel, majd egy előszobán át egy irodába jutottak.

Rövid útjukon senkivel sem találkoztak. Harlannak ez nem tűnt fel; természetesen tartotta, és inkább akkor lett volna meglepve, sőt megijedve, ha elsuhanó emberi alakot fedez fel. Kétségtelenül híre futott már, hogy egy technikus érkezett odaátról. Még Voy is tartotta a tisztas távolságot, és szemmel látható sietséggel húzódott félre, amikor Harlan keze véletlenül súrolta a kabátja ujját.

Harlan maga is meglepődött, milyen keserűség fogja el. Azt hitte, hogy a lelke köré növesztett burok vastagabb és sokkal érzéketlenebb. Ha tévedett, ha a burok elvékonyodott, akkor ennek egyetlen oka lehet.

Noys!

Kantor Voy szociológus a technikus felé hajolt, elég barátságosan, de Harlan önkéntelenül is megjegyezte, hogy egy hosszú asztal két végén ülnek.

Voy így kezdte:

– Rendkívül hízelgő számomra, hogy egy olyan nagy hírű technikus, mint ön, érdeklődik a mi jelentéktelen problémánk iránt.

– Igen – mondta Harlan a tőle várható hűvös személytelenséggel. – Némely szempontból érdekes is.

Elég személytelen volt? Valószínűleg nyilvánvalóak az igazi szándékai, és bűnössége gyöngyöző verejtékcseppekben ütközik ki a homlokán.

Belső zsebéből előhalászta a tervezett valóságváltoztatás jegyzékét. Ezt a példányt kapta meg egy hónappal ezelőtt az Időtanács. Twissell főkalkulátorhoz – a nagy Twissellhez – fűződő barátsága révén könnyűszerrel megkaparinthatta a tervet.

Mielőtt kiteregette a tekercset az asztal gyenge paramágneses mezeje fölött, a másodperc egy töredékéig habozott.

Az asztalt befedő molekuláris hártya tompítottan tükrözött, de nem volt nullára állítva. Meglátta kézmozdulatát, és egy pillanatra úgy rémlett, hogy arcának tükröképe komoran bámul rá az asztallapról. Harminckét éves volt, de idősebbnek látszott. Tudatában volt ennek, nem kellett senkinek figyelmeztetnie rá. Talán hosszúka arca és a fekete szeme fölött húzódó sötét szemöldöke miatt látszott haragos és szúrós tekintetűnek: minden halhatatlan így képzelte el a technikus karikatúráját. Bizonyára azért lett ilyen az arca, mert egy percre se felejtette el, hogy technikus.

Aztán végigterítette a tekercset az asztalon, és rátért a tárgyra.

– Kérem, én nem vagyok szociológus.

Voy mosolygott.

– Ez félelmetesen hangzik. Ha valaki azzal kezdi, hogy nem ért az adott területhez, akkor nyilvánvaló, hogy nyomban a lesújtó véleményével rukkol elő.

– Nem – felelte Harlan –, nem véleménnyel. Csupán egy kéréssel. Átnézné és átvizsgálná ezt a jegyzéket, nem követett-e el valami kis hibát valahol?

Voy nyomban elkomorodott.

– Remélem, nem – felelte.

Harlan az egyik kezét hátravetette a szék támláján, a másikat pedig az ölében nyugtatta. Nem dobolhatott az asztalon. Nem rághatta a szája szélét. Nem mutathatta ki érzéseit.

Mióta életének iránya annyira megváltozott, állandóan figyelte a tervezett valóságváltoztatások jegyzékét, amikor áthaladtak az Időtanács adminisztratív malmán. Mint Twissell főkalkulátor személyes technikusának, ez könnyen sikerült, alig kellett megszegnie a foglalkozási etikát. Különösen mióta Twissell egyre inkább beletemetkezett saját nagyralátó tervének tanulmányozásába. (Harlan orrcimpája megremegett. Most már sejtette, miféle terv ez.)

Semmi sem biztosította Harlant, hogy belátható időn belül egyáltalán megtalálja, amit keres. Amikor rábukkant a 2456–2781 valóságváltoztatás V–5 sorozatszámú tervére, hirtelen azt hitte, hogy kívánsága máris valóra vált. Egy álló napig újra meg újra ellenőrizte az egyenleteket és összefüggéseket, valami kapkodó bizonytalanságban, egyre izgatottabban, és kesernyés hálát érzett, amiért annak idején legalább a pszichomatematika elemeire megtanították.

Most Voy értetlen, gondterhelt tekintettel ismét végignézte a lyukkártyákat, majd így szólt:

– Úgy vélem, ismétlem, úgy vélem, hogy minden tökéletesen rendben van.

– Legyen szabad emlékeztetnem, milyen udvarlási formák uralkodnak ennek a századnak a jelenlegi valóságában. Ez már szociológia, és ehhez ön ért, úgy gondolom. Ezért döntöttem úgy, hogy megérkezésem után önrel találkozom mindenekelőtt – válaszolta.

Voy rosszállóan pillantott rá. Még udvarias volt, de hangja jegesen csengett.

– Szektorunk megfigyelői kifogástalan szakemberek. Tökéletesen bizonyos vagyok abban, hogy pontos adatokat szolgáltatottak e tervhez. Tudja bizonyítani ennek az ellenkezőjét?

– Nem, egyáltalán nem, Voy szociológus. Én elfogadom az adataikat. Csupán az adatokból levont következtetésben kételkedem. Itt például, ha jobban megnézzük a szerelmi adatokat, nem változik meg a tenzorkomplexus?

Voy kimeresztette a szemét, aztán szemlátomást megkönnyebbülés suhant át az arcán.

– Természetesen, technikus, természetesen, de az egyenlet itt azonossággá válik. Hurok keletkezik, de egyik irányban sincs elágazása. Remélem, megbocsát, hogy ilyen szavakat használok a pontos matematikai kifejezések helyett.

– Nagyra értékelem – felelte szárazon Harlan. – Igaz, hogy a szociológiához nem értek, de kalkulátornak se volnék jó.

– Akkor pompás. Az említett tenzorkomplex, vagyis másképpen az útelágazás, elhanyagolható. Az elágazások újra egyesülnek, és az út folytatódik. Kísérőjegyzékünkben nem is tartottuk érdemesnek megemlíteni.

– Ha így véli, akkor az ön ítéletére bízom magamat. De még döntenünk kell az mszv-ről.

Harlan tudta, hogy a szociológus összerezzen a rövidítés hallatára. Mszv – minimálisan szükséges változások. Itt már a technikus volt otthon. Egy szociológus csalahatatlannak tekinthette magát, ha a valóságok időben végtelen lehetőségeinek matematikai analíziséről volt szó, de az mszv kérdéseiben a technikus megfellebbezhetetlennek számított.

A gépi számítások itt nem váltak be. A legnagyobb kibernetikus agy, még ha a legokosabb és legtapasztaltabb főkalkulátor kezelte is, legfeljebb csak körülbelül jelölhette ki az mszv helyét egy adott körön belül. Az adatok birtokában maga a technikus döntötte el a körön belül az mszv pontos helyét. Jó technikus ritkán tévedett. Elsőrangú technikus soha. Harlan soha nem tévedett.

– Az ön szektora által javasolt mszv – folytatta Harlan (szenvtelenül, nyugodtan beszélt, tökéletesen hangsúlyozva az idők egységes nyelvét) – úrkatasztrófát ajánl, és egytucatnyi vagy még több embernek a szörnyű, azonnali halálát.

– Elkerülhetetlen – felelte Voy vállat vonva.

– Szerintem – folytatta Harlan – az mszv csökkenthető, ha erről a polcról a másokra teszünk egy tartályt. Itt!

Hosszú mutatóujjával megjelölt egy pontot. Gondosan ápolt, fehér körme alig látható nyomot hagyott az egyik lyukkártya szélén.

Voy kínos, néma feszültséggel figyelte.

Harlan folytatta:

– Nem változtatná ez meg a helyzetet az útelágazás ön által elhanyagolt ágában? Nem lenne meg az az előnye, hogy a kevésbé kockázatos ágon haladva növelné a valószínűségi kitevőjét, és...

– ...és gyakorlatilag khm-hez vezetne – suttogta Voy.

– Feltétlenül a kívánt hatás maximumához vezetne – fejezte be Harlan.

Voy feltekintett; kreol arcán bosszúság és düh váltakozott. Harlan csak most vette észre, hogy Voy nagy felső metszőfogai közt rés van, attól olyan nyúlszerű az arca, ami rácáfol visszafojtott erejű szavaira.

– Feltételezem, hogy az Időtanács kihallgat ez ügyben.

– Nem hinném. Tudomásom szerint az Időtanács nem értesült erről. Legalábbis a tervezett valóságváltoztatást megjegyzés nélkül juttatták el hozzám.

Nem felejtette ki a juttatták szót, és Voy sem firtatta.

– Tehát ön fedezte fel a tévedést?

– Igen.

– És nem jelentette az Időtanácsnak?

– Nem.

Voy megkönnyebbült, majd mégis elborult az ábrázata.

– Miért nem?

– Nagyon kevesen kerülhették volna el ezt a tévedést. Úgy éreztem, kijavíthatom, mielőtt kár származik belőle. Így is tettem. Miért vontam volna bele a Időtanácsot?

– Igen... köszönöm, Harlan technikus. Barátként járt el. A szektor tévedése, mint mondta, gyakorlatilag elkerülhetetlen volt, s a személyi lapon mégis helyrehozhatatlan hibaként szerepelt volna.

Egy pillanatnyi szünet után folytatta:

– Természetesen néhány ember idő előtti halála jelentéktelen dolog azokhoz a személyiségváltozásokhoz képest, amelyeket a következő valóságváltozás okoz majd.

„Nem valami őszintén hálás – villant át Harlan agyán. – Valószínűleg megsértődött. És ha jobban belegondol, akkor még jobban megsértődik, hiszen egy technikus mentette meg a letolástól. Ha szociológus lennék, kezét rázna velem, de egy technikussal nem fog kezét. Egy tucatnyi embert fulladásos halálra ítél, de hozzá sem akar érni egy technikushoz.”

Végzetes lett volna, ha gondolkozási időt ad neki, ezért habozás nélkül rávágta:

– Remélem, hálából a szektora megtesz egy kis szívességet.

– Szívességet?

– Egy sorstervezést. Itt vannak a szükséges adatok. Elhoztam a 482. században tervezett valóságváltoztatás adatait is. Szeretném tudni, milyen hatással lesz a változtatás egy bizonyos személy valószínűségi képletére.

– Nem tudom, jól értettem-e? – kérdezte tagoltan a szociológus. – Minderre bizonyára megvan a lehetősége a saját szektorában is.

– Persze hogy megvan. De szeretném, ha személyes kutatásaimról egyelőre nem szereznének tudomást. Saját szektoromban ezt nehéz lenne elérni anélkül, hogy... – válszolta, majd a befejezetlen mondatot bizonytalan kézmozdulattal toldotta meg.

Voy így folytatta:

– Egyszóval nem a hivatalos utat akarja választani?

– Szeretném, ha bizalmasan kezelnék. Bizalmas választ kérek.

– De hiszen ez szabályellenes. Nem egyezhetem bele.

Harlan elkomorodott.

– Nem szabályellenesebb, mint az, hogy nem jelentettem a tévedésüket az Időtanácsnak. Az ellen nem tiltakozott. Ha az egyik esetben szigorúan ragaszkodunk a szabályokhoz, a másik esetben is épp olyan merevek lehetünk. Remélem, megértett?

A Voy arcára vetett egyetlen pillantás meggyőzte erről. Voy kinyújtotta a kezét.

– Láthatnám az iratokat?

Harlan megkönnyebbült. A legnehezebb akadályon túljutott. Feszülten figyelte, hogyan hajol a szociológus az átnyújtott tekercsek fölé.

A szociológus csak egyszer kiáltott fel:

– Az időbe is, hiszen ez egészen jelentéktelen valóságváltoztatás!

Harlan megragadta az alkalmat, és rögtönzött:

– Éppen erről van szó. Úgy vélem, túlságosan jelentéktelen. Éppen ez a vitás. Alatta marad a kritikus különbségnek, és kísérletként választottam ki egy egyént. Természetesen nem volna diplomatikus saját szektorom lehetőségeit felhasználnom, amíg nem győződtem meg a magam igazáról.

Voy nem válaszolt, és Harlan is elhallgatott. Nincs értelme, hogy a biztonság határait túllépje.

Voy felállt.

– Átadom az anyagot az egyik sorstervezőnek. Bizalmasan fogjuk kezelni. De ugyebár megérti, hogy ezt nem tekinthetjük precedensnek?

– Természetesen.

– És ha nem ellenzi, szeretném látni, hogyan történik a valóságváltoztatás. Igazán megtisztelő lesz ránk nézve, ha személyesen vezeti az mszv-t.

Harlan bólintott.

– Minthogy a felelősség is az enyém.

Amikor beléptek a megfigyelőkamrába, két képernyő működött. A mérnökök már beállították a pontos tér- és időkoordinátákat, és eltávoztak. Harlan és Voy egyedül maradt a csillogó teremben. (A molekuláris réteg most is gyenge tükrözésre volt állítva, vagy talán nem is olyan gyengére, de Harlan csak a képernyőket figyelte.)

Mindkét ábra mozdulatlan volt. A holtak képe is lehetett volna, hiszen az idő matematikai pillanatait ábrázolta.

Az egyik kép éles, természetes színben tündökölt. Harlan ráismert egy kísérleti űrhajó géptermére. Egy ajtó mintha éppen bezárult volna, és a résben félig áttetsző vörös anyagból készült, villogó cipő látszott. A cipő nem mozdult. Semmi sem mozdult. Ha a kép elég éles lett volna, hogy észre lehessen venni a porszemeket a levegőben, azok sem mozdultak volna.

Voy megszólalt:

– Két óra harminchat percig a terem üres lesz. Természetesen a jelenlegi valóságban.

– Tudom – mormolta Harlan. Éppen a kesztyűjét húzta fel, és gyors pillantással eszébe véste a kritikus tartály helyzetét a polcon. A távolságot méregette, és azt találgatta, hová kell majd átraknia. Fél szemmel átpillantott a másik képernyőre.

A gépterem, amelyet a halhatatlanság e szektorához képest „jelennek” lehetett nevezni, éles és természetes színű volt, a másik jelenet pedig mintegy huszonöt századdal előre a „jövőben” kékesen villogott, mint a szükséges „jövő”.

Kozmikus starthely. Mélykék ég, a kékes-zöldes talajon kékesen csillogó csupasz fémépületek. Furcsa alakú kék henger állt az előtérben, erősen a talajba ágyazva. Hátrább még kettő. Csipkés szélű orruk felfelé meredt, a fogazat mélyen belevágódott az űrhajó testébe.

Harlan elkomorodott.

– Milyen furcsa látvány!

– Elektrogravitáció – magyarázta Voy. – Csak a 2481. században fejlesztik ki az elektrogravitációs űrutazást. Nincs hajtómű, nincs atomreaktor. Esztétikailag is pompás jószág. Kár, hogy a változtatás miatt megválnunk tőle. Nagy kár. – Határozott rosszállással nézett Harlanra.

Harlan összeszorította a száját. Persze hogy rosszallással! Miért ne? Harlan technikus volt.

Bizonyára valamelyik megfigyelő összeszedte a részleteket a kábítószer-élvezetről. Valamelyik statisztikus pedig bebizonyította, hogy a kábítószer-fogyasztást a legutóbbi változtatások annyira megnövelték, hogy a jelenlegi valóságok közt itt a legmagasabb. Valamelyik szociológus aztán, talán éppen Voy, beépítette ezt a társadalom pszichiátriai jellemzésébe. Végül valamelyik kalkulátor kidolgozta a valóságváltoztatást, amely szükséges ahhoz, hogy a biztonsági szintre csökkentse a kábítószer-fogyasztást, és úgy találta, hogy mintegy mellékhatásként az elektrogravitációs úrhajózás is megsínyli a változtatást. Száz meg száz ember vett részt ebben: a halhatatlanság mindenféle beosztású embere.

Végül aztán egy technikusnak is, például neki magának, színre kellett lépnie. Az utasítások alapján éppen neki kell végrehajtania a következő valóságváltoztatást. És akkor a többiek gögös szemrehányással bámulnak rá. Azt mondják ezek a tekintetek: te, egyedül te romboltad szét ezt a gyönyörű dolgot.

Ezért majd elítélik és kerülik. Bűnüket az ő vállára helyezik, és megvetik érte. Harlan nyersen odavetette:

– Az úrhajók nem számítanak. Minket más dolgok érdekelnek.

Ezek a „dolgok” emberek voltak, akik az úrhajó mellett eltörpültek, mint ahogy a Föld és a földi társadalom mindig eltörpül az úrrepülés fizikai léptékével mérve.

Kis csoportokba verődött figurák. Csöppnyi karjuk és lábuk természetellenes pózba lendült – az idő megfagyott pillanata merevítette meg őket.

Voy vállat vont. Harlan bal csuklójára erősítette a hordozható generátort.

– Essünk túl rajta.

– Egy pillanat. Szólok a sorstervezőnek, és megtudom, mennyi idő alatt végzi el az ön munkáját. Azon is szeretnék minél előbb túl lenni.

Keze ügyesen mozgott kis távkapcsolóján, és feszülten figyelt a válaszul érkező kattogásra. (A halhatatlanságnak ezt a szektorát még a hangokból álló jelrendszer jellemzi – gondolta Harlan. Ügyes dolog, csak mesterkél, mint a molekuláris rétegek.)

– Azt mondja, három óra alatt végez vele – mondta végül Voy. – Egyébként el van ragadtatva a vizsgált személy nevéől. Noj's Lambert. Ugye ez női név?

Harlan toroka kiszáradt.

– Igen.

Voy szája mosolyra torzult.

– Érdekesen hangzik. Szeretnék vele találkozni. Hónapok óta nem járt asszony ebben a szektorban.

Harlan nem mert válaszolni, s attól félt, hogy elszólja magát. Egy pillanatra rámeredt a szociológusra, és hirtelen elfordult.

Ha volt valami hiba a halhatatlanságban, azt a nők okozták. Erről a hiányosságról már tudott, amikor először belépett a halhatatlanságba, de a maga bőrén csak akkor érezte, amikor először találkozott Noj'sszal. Attól a pillanattól kezdve rohamosan haladt azon az úton, amelynek a végén hűtlen lett a halhatatlanok kötelező esküjéhez – és mindenhez, amiben hitt.

Miért?

Noj's kedvéért.

Nem is szégyenkezett. Voltaképpen ez rendítette meg igazán. Nem szégyenkezett. Nem érzett lelkiismeret-furdalást egyre súlyosabb bűneiért, amelyekhez képest legutóbbi tette, a titkos sorstervezés becsstelen használata csupán jelentéktelen gyarlóságnak számított.

Ezeknél még rettentőbb tettekre is képes, ha szükség lesz rá.

Most először villant át agyán a különös gondolat. És bár borzadva hessegette el, tudta, hogy ha egyszer felbukkant, ismét megkísérli.

Egyszerű gondolat: szükség esetén elpusztíthatja a halhatatlanságot.

És a legszörnyűbb az volt, hogy tudta: megvan hozzá a hatalma.

Második fejezet

A MEGFIGYELŐ

Harlan az időközöbnél állt, és egészen másképp gondolkozott önmagáról. Nem is olyan régen még mindent olyan egyszerűnek érzett. Voltak ideáljai, vagy legalábbis jelszavak, amelyekkel és amelyekért élt. Minden halhatatlan életének minden fokozata ésszerű volt. Hogyan is kezdődnek az Alapelvek?

„Minden halhatatlan élete négy periódusra oszlik...”

Pompásan kidolgozott elmélet, de számára mégis minden megváltozott: ami egyszer összetört, nem lehetett ismét összeilleszteni.

Híven végigjárta a halhatatlanok életének mind a négy periódusát. Egy tizenöt éves időszakkal kezdődött, amelyben még nem volt halhatatlan, csupán az idő lakosa. Csak az időből származó ember, a halandó válhatott halhatatlanná, senki sem születhetett annak.

Tizenöt éves korában választották ki gondos válogatás és rostálás után – hogy milyen módszerrel, arról persze fogalma sem volt annak idején. Hosszasan és kínosan elbúcsúzott a családjától, majd átvitték a halhatatlanság függönyén. (Már akkor nyíltan az értésére adták, hogy soha nem térhet vissza, bármi történnék is. Az igazi okot csak sokkal később tudta meg.)

Amikor átkerült a halhatatlanságba, még tíz évig tanult mint növendék, s azután engedélyezték számára, hogy megfigyelő minősítésben elkezdhesse harmadik periódusát. Csupán ezután lehetett specialista, vagyis valódi halhatatlan. A halhatatlanok negyedik és utolsó korszaka volt ez.

Harlan simán haladt előre. S elmondhatta magáról, hogy befutott.

Még világosan emlékezett arra a pillanatra, amikor véget ért növendéksége, amikor független tagja lett a halhatatlanságnak, amikor még nem volt specialista, de már megillette a halhatatlan cím.

Nem felejtette el ezt. Véget ért a tanulás, túl volt a növendékségen; hátrafont karral, kissé szétvetett lábbal, előreszegezett pillantással ott állt öt végzős társával, és feszülten figyelt. Yarrow oktató a katedránál magyarázott. Harlan emlékezetében élénken élt Yarrow: köpcös ember, ágaskodó, rőt haj, szeplős kar, bánatos tekintet. (Nem volt feltűnő, ha egy halhatatlannak bánatos volt a tekintete – a vágyakozás az otthon és állandóság iránt, a be nem vallott és be nem vallható vágyódás az egyetlen századba, ahová soha nem juthatott el.)

Harlan természetesen már nem emlékezett pontosan Yarrow szavaira, de a lényeg élesen emlékezetébe vésődött.

Yarrow így összegezte mondanivalóját:

– Most megfigyelők lesznek. Általában nem becsülik valami sokra ezt a tisztséget. A specialisták lenézik, gyerekjátéknak tekintik. Talán önök, halhatatlanok –

szándékos szünetet tartott, hogy mindegyikük kiegyenesítse a hátát büszkeségében –, szintén így gondolják. Ha ez így van, akkor önök bolondok, és nem érdemlik meg, hogy megfigyelők legyenek.

A kalkulátoroknak nem lenne mit kalkulálniuk, a sorstervezőknek nem lenne sors, amelyet tervezzenek, a szociológusoknak nem lenne társadalom, melyet elemezzenek, egyetlen specialistának sem akadna munkája, ha nem volnának megfigyelők. Tudom, nem most hallják ezt először, de szeretném, ha nagyon erősen az agyukba vésnék.

Önök, mint legfiatalabbak, most kilépnek az időbe, a legnehezebb körülmények közé. Adatokat kell hozniuk. Hideg, tárgyilagos adatokat, amelyeket, mint tudják, nem színezhettek véleményeikkel és kívánságaikkal. Pontos adatokat, hogy betáplálhassuk őket a számítógépekbe. Hiteles adatokat, hogy felállíthassuk a társadalmi képleteket. Becsületes adatokat, hogy felhasználhassuk őket a valóságváltoztatások alapjául.

És még valamit ne felejtessenek el. A megfigyelői periódus nem olyasmi, amitől gyorsan és feltűnés nélkül meg kell szabadulni. Csak mint megfigyelők mutathatják meg, mire képesek. Nem iskolai eredményeik, hanem megfigyelői tevékenységük határozza meg végleges beosztásukat, és hogy milyen magasra emelkedhetnek. Önöknek, halhatatlanoknak ez továbbképző tanfolyam, és bármilyen kudarc, legyen az a legcsekélyebb is, visszaveti önöket a karbantartáshoz, tekintet nélkül arra, milyen ragyogó tehetségnek látszanak jelenleg. Ennyit akartam mondani.

Mindegyikükkel kezét fogott. Harlan komoly, izgatott és büszke lett arra a gondolatra, hogy halhatatlan lehet! Büszkeség töltötte el: felelős minden ember boldogságáért, aki a halhatatlanság birodalmába tartozott vagy tartozni fog.

Első megbízásai könnyűek voltak, és szigorú ellenőrzés alatt kellett végrehajtania, de a tapasztalat borotvaszíján tucatnyi században, tucatnyi valóságváltoztatással csiszolta képességeit.

Megfigyelői szolgálatának ötödik évében főmegfigyelővé nevezték ki területén, és a 482. századhoz osztották be. Most először kellett ellenőrzés nélkül működnie, és ez a tudat megingatta önbizalmát, amikor először tett jelentést a szektor vezető kalkulátorának.

Hobbe Finge segédkalkulátor gyanakvóan lebiggyesztett ajka és rosszalló tekintete nevetséges volt orra kerek gombjának s arca két nagyobb gombjának társaságában. Csak egy kis vörös festék meg a fehér haj hiányzott, és pompásan megjeleníthette volna Szent Miklós primitív legendáját.

(Vagy a Mikulásét, vagy a Téalapóét. Harlan mind a három nevet ismerte. Bizonyosra vette, hogy százezer halhatatlan közül egy se akad, aki legalább az egyiket hallotta volna. Szégyenkező büszkeséggel őrizte ezt az eretnek tudományát. Már iskoláskorában hobbija volt a primitív századok történelme, és Yarrow oktató is csak bátorította. Harlan lassanként megkedvelte azokat a különös, zűrzavaros századokat, amelyek a halhatatlanság kezdete, a 27. század előtt voltak, sőt a temporális, azaz időmező felfedezése előtt, a 24. században. Régi könyveket és folyóiratokat tanulmányozott – sőt messze visszautazott a halhatatlanság első századaiba, ha engedélyt kapott rá, hogy megbízhatóbb forrásműveket faggasson. Tizenöt év alatt sikerült jelentős könyvtárat összegyűjtenie főként papírra nyomtatott könyvekből. Volt ott egy kötet, a szerzőjét H. G. Wellsnek hívták, egy másik könyvét W. Shakespeare írta – elcsépelet históriák. Legszebb szerzeménye egy primitív századból származó hetilap bekötött évfolyamainak a teljes sorozata volt. Mérhetetlenül sok helyet foglalt el, de érzelmi okok miatt nem volt szíve mikrofilmre zsugorítani.

Időnként belemélyedt ebbe a világba, ahol az élet élet volt és a halál halál, ahol az ember nem másíthatta meg elhatározásait, ahol a gonoszt nem lehetett megelőzni, sem a jót ösztönözni, és a waterlooi csatát ha egyszer elveszítették, veszített csata maradt egyszer s mindenkorra. Őrzött egy lírai töredéket is, miszerint „a Mozgó ujj ír; végez, s megy tovább; s vissza nem csalja csak fél Sorát törölni Ész és Szív”.*

Ilyenkor mindig bénítóan nehéz volt visszaterelnie gondolatait a halhatatlansághoz, valamint ahhoz a világmindenséghez, ahol a valóság hajlékony és tovatűnő, mert hozzá hasonló emberek tarthatják a kezükben, és jobbá gyúrhatják.)

Szent Miklós illúziója nyomban eltűnt, amikor Hobbe Finge élénk és gyakorlatias hangon megszólalt:

– Holnap elkezdheti a jelenlegi valóság szokott felvételét. Szeretném, ha alapos, gondos és konkrét lenne. Nem tűnök semmiféle lazaságot. Első tér-idő engedélyét holnap reggel megkapja. Rendben van?

– Igenis, kalkulátor – válaszolta Harlan. Már tudta és sajnálta, hogy nem boldogul majd Hobbe Finge segédkalkulátorral.

Másnap reggel megkapta engedélyét, az időtérképet, bonyolult lyukkártya formájában, úgy, ahogy a kibernetikus agy kidobta. Zsebkódfejtője segítségével lefordította az idők egységes nyelvére, nehogy már a kezdet kezdetén valami apró hibát kövessen el. Pedig a tudása már rég oly fokon állt, hogy közvetlenül is el tudta olvasni a kódszalagot.

Az engedély közölte vele, hová mehet a 482. század világában, és hová nem, mit tehet, és mit nem, mit kell elkerülnie mindenáron. Csupán azokon a helyeken és azokban az időpontokban tartózkodhatott, ahol és amikor nem veszélyeztette a valóságot.

A 482. század nem volt ínyére Harlannak. Nem hasonlított szigorú és beletörődő időotthonára. Ebben a korban nem volt erkölcs, sem semmiféle alapelv, semmi olyan, amilyenhez Harlan szokott. Élvehajhász, anyagias, erősen matriarchális. Ez volt az egyetlen kor (pedig alaposan utánanézett a feljegyzéseiben), ahol az ektogenetikus szülés dívott, és annak virágkorában a nők negyven százaléka mesterséges megtermékenyítés révén szült. A házasság a kölcsönös megegyezés szerint jött létre és szűnt meg, s a törvény előtt nem volt nagyobb becsülete, mint az egyszer elhangzott szónak. A gyereknevelés érdekében alakított életközösséget természetesen gondosan elkülönítették a házasság társadalmi funkcióitól, és kizárólag fajnemesítési alapokra helyezték.

Harlan száz meg száz módon betegnek látta ezt a századot, amely megérett a valóságváltoztatásra. Az is eszébe ötlött, hogy mint más időbe tartozó ember, talán a pusztja jelenlétével is megváltoztathatja a század történelmét. Ha néhány kulcsponton eléggé zavaróan hatna, a valószínűség egyik ágazata valósággá válna, mégpedig az, ahol a sok millió élvehajhász nő átváltozna tiszta szívű, hűséges anyává. Más valóságban találnák magukat, minden ahhoz fűződő emlékezettel, és sem elmondani, sem megálmodni, sem elképzelni nem tudnák már, hogy valaha mások voltak.

Sajnos, ha ezt teszi, áthágja a tér-idő engedély korlátait, és erre nem is gondolhatott. Még ha rá is szánja magát, és találomra áthágja a szabályokat, sokféleképpen változtathatja meg a valóságot. Még rosszabb is lehet. Csakis a gondos elemzés és kalkulálás találhatja el pontosan a valóságváltoztatás jellegét.

Bármi volt a magánvéleménye, látszólag továbbra is megfigyelő maradt, és az ideális megfigyelő csupán egy jelentésíró géphez kapcsolt érzékeny idegvégződés. Az érzékelés és jelentés közé nem férközhetett be semmiféle érzelm.

* Omar Khajjám rubájját Edward FitzGerald átdolgozása alapján Szabó Lőrinc fordította

Ebből a szempontból Harlan jelentései tökéletesek voltak.

Finge segédkalkulátor magához hívatta Harlant a második hét végén tett jelentése után.

– Gratulálok, megfigyelő – mondta szinte ridegen –, jelentéseinek felépítéséért és világosságáért. De magának mi a véleménye?

Harlan azt hitte, legjobban úgy álcázhatja magát, ha arckifejezése otthonának, a 95. századnak aprólékosan kifaragott fájához hasonlít.

– Nincs magánvéleményem – felelte.

– Ó, hagyja ezt. Maga a 95. századból származik, és mind a ketten tudjuk, mit jelent ez. Bizonyára zavarja egy kissé ez a század.

Harlan vállat vont.

– Van valami a jelentésemben, amiből arra következtet, hogy zavar valami?

Ez már a szemtelenséggel volt határos, amit az is jelzett, hogy Finge tompa ujjai-
val az asztalon dobolt.

– Feleljen a kérdésekre – mondta.

– Szociológiai szempontból a század sok jelensége végletes. A legutóbbi három valóságváltoztatás a középső időben csak súlyosbította a helyzetet. Úgy vélem, előbb-utóbb helyesbítésre lesz szükség. A végletek sohasem egészségesek – felelte Harlan.

– Eszerint nem sajnálta a fáradságot, és ellenőrizte a század elmúlt valóságait.

– Mint megfigyelő kénytelen vagyok ellenőrizni minden idevonatkozó tény.

Ezt fricskának szánta. Természetesen joga és kötelessége volt, hogy ellenőrizze a tényeket. Finge nagyon jól tudta ezt. A valóságváltoztatások folyamatosan meg-
ráztak minden századot. Ellenőrzés nélkül a legpontosabb megfigyelés sem maradt érvényben sokáig. A megfigyelés megszokott művelet volt a halhatatlansághoz tartozó századokban. És a helyes megfigyelés nem szorítkozott a jelen valóság tényeinek a bemutatására, hanem feltárta összefüggéseit az előző valóságokkal is.

Most már nyilvánvaló lett Harlan számára, hogy Finge nemcsak piszkálódik. A faggatásából kiderült, hogy Finge határozottan ellenséges.

Egy másik alkalommal Finge ezzel az újsággal rontott be kis irodájába:

– Jelentéseit az Időtanács nagyon kedvezően fogadta.

Harlan bizonytalan szünet után ezt mormolta:

– Köszönöm.

– Mindenki megegyezik abban, hogy a maga jelentései rendkívül éles elmére val-
lanak.

– Megteszek minden tőlem telhetőt.

Finge váratlanul megkérdezte:

– Találkozott már valaha Twissell főkalkulátorral?

– Twissell főkalkulátorral? – Harlan szeme kerekre nyílt. – Nem, kérem. Miért
kérdi?

– Őt szemlátomást különösen érdeklik a maga jelentései. – Finge kerek képe morcosan megnyúlt, és hirtelen témát változtatott: – Szerintem maga sajátos filozó-
fiát dolgozott ki, egyéni történelemszemléletet.

Nagy volt a kísértés. Harlan hiúsága és óvatossága megütközött, és az előbbi
győzött.

– A primitív történelmet tanulmányoztam, kérem.

– A primitív történelmet? Az iskolában?

– Nem egészen, kalkulátor. Kedvtelésből. Ez a hobbim. Ott a megdermedt, meg-
kövesedett történelmet lehet tanulmányozni. Részletesen elemezhető, ellentétben a
halhatatlanság századaival, ahol mindig minden változik. – Kedvenc témája felélén-

kította. – Éppen olyan ez, mint amikor egy filmkönyv állóképeit sorra vesszük, és tüzetesen tanulmányozzuk. Rengeteg részletet fedezhetünk fel, amely elkerülné a figyelmünket, ha csak levetítenénk a filmet. Úgy vélem, ez nagy segítségemre van a munkámban.

Finge álmélkodva meredt rá, szeme kerekre nyílt. Aztán szó nélkül kiment.

Ezután többször is a primitív történelemre terelte a beszélgetést, puffedt arca meg se rándult Harlan kelletlen megjegyzéseire.

Harlan maga sem tudta, sajnálja-e ezt az egész ügyet, vagy pedig karrierje meggyorsításának tekintse.

Az első változatnál kötött ki, amikor egyik nap a folyosón Finge elcsípte, és mások előtt rátámadt:

– Az időbe is, Harlan, maga soha nem mosolyog?

Harlan megdöbbenve ébredt rá, hogy Finge gyűlöli. Ezután csak undorral gondolt Finge-re.

A 482. század három hónapos átkutatása során Harlan minden értékes anyagot felhabzsol, és nem lepődött meg, amikor Finge hirtelen az irodájába kérette. Új beosztást várt. Már napok óta elkészült a zárójelentéssel. A 482. század szeretne volna fejleszteni cellulózbázisú textíliáinak exportját az erdőitől megfosztott századokba, például az 1174.-be, de vonakodott elfogadni a cserébe felajánlott füstölt halat. Hosszú listáján Harlan minden kérdést sorra vett és elemzett. Magával vitte a zárójelentés fogalmazványát is.

De egy szó sem esett a 482. századról. Ehelyett Finge bemutatta egy töpörödött emberkének, akinek ritkás ősz haja volt, és gnómszerű arcáról a beszélgetés alatt nem tűnt el a mosoly. Aggodalmaskodás és szívélyesség között váltakozott, de folyton ott játszott az arcán. Sárga foltos ujjai között égő cigarettát tartott.

Ha nem ez az első cigaretta, amit Harlan lát, bizonyára jobban megfigyeli a kis embert, és nemcsak a füstölgő rudat bámulja, hanem felkészül a bemutatásra is. Finge így szólt:

– Twissell főkalkulátor, bemutatom Andrew Harlan megfigyelőt.

Harlan ijedten tekintett fel a cigarettáról a kis ember arcára.

– Örvendek – mondta Twissell főkalkulátor magas fejhangon. – Szóval ez a fiatalember írja azokat a remek jelentéseket?

Harlannak elakadt a szava. Laban Twissell maga volt a legenda, az élő mítosz. Azonnal fel kellett volna ismernie. Twissell volt a halhatatlanság legjobb kalkulátora, más szóval a legkiválóbb élő halhatatlan. Ő volt a feje az Időtanácsnak. Több valóságváltoztatást irányított már, mint bárki más a halhatatlanságban. Ő volt a... Neki...

Harlan gondolatai összekuszálódtak. Bárgyún vigyorogva bólintott, és nem szólt egy szót sem.

Twissell felemelte a cigarettát, gyorsan szippantott belőle.

– Hagyjon magunkra, Finge. Beszélni akarok a fiúval.

Finge felállt, mormogott valamit, és távozott.

Twissell megszólalt:

– Idegesnek látszol, fiú. Kár idegeskedned.

Ám a találkozás egészen felkavarta Harlant. Mindig nyugtalanító, ha valakit óriásnak tartunk, s kiderül róla, hogy még öt és fél láb magas sincs. Rejtőzhet egy zseni agya e mögött a kopaszodó, csapott homlok mögött? Borotvaéles ész vagy csak jó kedély világít ezekben az ezer ránccal övezett, parányi szemekben?

Harlan sehogyan sem igazodott el rajta. Értelmét teljesen elhomályosította a cigarettafüst. Amikor egy füstgomolyag elérte, arca észrevehetően megrándult.

Twissell szeme összeszűkül, mintha át akarna hatolni a füstfátyolon, és szörnyen rossz hangsúlyozással megszólalt a tizedik évezred nyelvén:

– Joppan éreznét magat, ha saját nyelveten peszélnek, fiú?

Harlan alig tudta elfojtani a hirtelen rátörő hisztérikus nevetőgörcsöt. Óvatosan így válaszolt:

– Elég jól beszélek az idők egységes nyelvén, kérem. – Az egységes nyelven mondta ezt is, amelyet ő és minden más halhatatlan használt, a halhatatlanságban való tartózkodásának első hónapjai óta.

– Hagyjuk – mondta Twissell gögösen. – Ki nem állhatom az egységest. Kifogástalanul beszélem a tizedik évezred nyelvét.

Harlan úgy vélte, hogy Twissell legalább negyven éve nem használta időotthonának nyelvét.

De úgy látszik, hiúságát már ez is kielégítette, mert áttért az idők egységes nyelvére.

– Megkínálnálak cigarettával, de biztos vagyok benne, hogy nem dohányzol. A történelemben a dohányzást nemigen helyeslik egyik időben sem. Különben csak a 72. században készítenek jó cigarettákat, én is onnan szerzem be. Ezt arra az esetre tanácsolom neked, ha mégis ráadnád a fejed a füstölésre.

Szomorú dolog ez. Múlt héten a 123. században voltam két napig. Tilos a dohányzás. Még a halhatatlanság 123. századi előadói is ragaszkodnak a tilalomhoz. A halhatatlanok idomultak az ottani szokáshoz. Ha rágyújtok, azt várták volna, rájuk szakad az ég. Néha szeretnék egy nagy valóságváltoztatást megtervezni, és minden századból kiűzni a dohányzást tiltó tabukat, csak hogy az efféle valóságváltoztatás háborúkat robbantana ki az 58. században, vagy rabszolgatartó társadalmat eredményezne az 1000.-ben. Valami soha nem stimmel.

Harlan először zavart lett, majd izgatott. A lényegtelen fecsegés mögött valami rejlik.

Torka kissé elszorult.

– Megkérdezhetném, miért óhajtott látni?

– Tetszenek a jelentéseid, fiú.

Harlan szemében egy pillanatra örömszíkra villant, de nem mosolyodott el.

– Köszönöm.

– Művészi munka. Jó az intuíciód. Érzéssel dolgozol. Úgy gondolom, eltaláltam, mi a legmegfelelőbb hely számodra a halhatatlanságban, és fel is akarom neked ajánlani.

Harlan elképedt. Hihetetlen!

Megpróbálta eltitkolni hangja diadalmas csengését.

– Nagyon megtisztel – mondta.

Időközben Twissell főkalkulátor végigszívta a cigarettát, bal kezével észrevétlenül egy újabbat varázsolt elő, és ismét rágyújtott. Két szippantás között megszólalt:

– Idő az atyám, fiú! Úgy beszélsz, mintha szerepet ismételnél. A fenébe a megtiszteltetéssel. Szamárság. Fobatkat sem ér. Mondd meg nyíltan, mit érzel. Örülsz neki, mi?

– Igenis – felelte óvatosan Harlan.

– Rendben van. Örölnöd is kell. No, szívesen lennél technikus?

– Technikus?! – kiáltott fel Harlan, s felugrott a helyéről.

– Ül le. Ül csak le. Meglepettnek látszol.

– Nem vártam, hogy technikus leszek, Twissell főkalkulátor.

– Nem – mondta szárazon Twissell. – Senki sem várja ezt. Minden mást inkább. Technikust éppen ezért nehéz találni, és mindig szükség van rájuk. A halhatatlanság egyik szektorában sincs elég belőlük.

– Nem hiszem, hogy alkalmas volnék rá.

– Szóval azt akarod mondani, hogy nem vagy alkalmas ilyen zűrös munkára. Idő az atyám! Ha igazi híve vagy a halhatatlanságnak, mint ahogy hiszem, akkor nem ijedsz meg. Legfeljebb a hülyék elkerülnek, és kiközösítve érzed magadat. De majd beleszoksz. Meglesz az az elégtétele, hogy tudod, milyen nélkülözhetetlen vagy. Nagyon nélkülözhetetlen. Elsősorban nekem.

– Önnek? Személy szerint önnek?

– Igen. – Az öregember mosolyába valami agyafúrtság vegyült. – Nem egyszerű technikusnak szemeltelek ki. Az én személyes technikusom leszel. Külön státusod lesz. És ez hogy tetszik?

– Nem tudom. Hátha nem válok be – felelte Harlan.

Twissell hevesen megrázta a fejét.

– Szükségem van rád. Éppen terád. Jelentéseid meggyőztek róla, hogy megvan benned az, amire itt fenn szükségem van. – Recés körmű mutatójával fürgén megkopogtatta a homlokát. – Növendékkori személyi lapod jó. A megfigyelt szektorok is kedvező jellemzést adtak rólad. De főképpen Finge jelentése volt a legkedvezőbb.

Harlan őszintén elcsodálkozott.

– Finge kalkulátor jelentése a leghízelgőbb?

– Nem vártad ezt?

– Nem is tudom.

– Nos, fiú, nem azt mondtam, hogy hízelgő. Csak azt, hogy kedvező. A tény az, hogy Finge jelentése nem volt hízelgő. Azt ajánlotta, hogy mentsünk fel a valóság-változtatással kapcsolatos munkák alól. Azt javasolta, hogy a legbiztonságosabb helyed a karbantartóknál lenne.

Harlan elvörösödött.

– Mi oka lehetett erre?

– Úgy látszik, van valami hobbid, fiú. A primitív történelem érdekel, ugye? – Nagy lendülettel hadonászott a cigarettájával, Harlan pedig haragjában elfelejtkezett arról, hogy ügyeljen a lélegzetvételre; beszippantott egy nagy füstfelhőt, és magatehetetlenül köhögni kezdett.

Twissell jóindulatúan nézte a fiatal, köhögő megfigyelőt, és így szólt:

– Nem így van?

Harlan kitört:

– Finge kalkulátornak nincs joga...

– Nana! Csak azért mondtam el, mit írt a jelentésben, mert éppen arra hivatkozik, amire nekem a legnagyobb szükségem van. Egyébként a jelentés bizalmas jellegű, és el kell felejtened, hogy elárultam a tartalmát. Mégpedig egyszer s mindenkorra, fiú.

– De mi rossz van abban, ha valakit a primitív történelem érdekel?

– Finge úgy véli, hogy érdeklődésed erős idővágyról tanúskodik. Megértettél, fiú?

Harlan megértette. Lehetetlen volt elkerülni az efféle lélekboncoló tolvajnyelvet. Különösen ezt a szót. A halhatatlanság minden tagjáról feltételezték, hogy erős vágy él bennük (mivel hivatalosan minden megnyilvánulását elfojtották), hogy visszatérjenek, ha nem is a saját idejükbe, de legalább valamilyen rögzített időbe, részesei legyenek egy századnak, s ne vándoroljanak örökösen a századokban. A legtöbb halhatatlanban ez a vágy természetesen mélyen elfojtva élt a tudata alatt.

– Nem hiszem, hogy erről volna szó – felelte Harlan.

– Én sem. Szerintem a hobbid érdekes és értékes. Ahogy mondtam, éppen ezért van rád szükségem. Azt akarom, hogy egy növendéket oktass a primitív történe-

lemre, mindent átadj neki, amit tudsz, vagy amit megtanulhatsz. Közben pedig a személyes technikusom is leszel. Néhány nap múlva neki is láthatsz. Megfelel?

Megfelel-e? Hivatalos engedéllyel tanulmányozni mindazt, ami a halhatatlanság előtt történt? Személyes kapcsolatba kerülni a legnagyobb halhatatlannal? Ilyen körülmények között még az undorító technikusi státust is elviselhetőbbnek érezte.

Ám óvatossága mégsem hagyta cserben, és így felelt:

– Ha ez a halhatatlanság érdeke...

– A halhatatlanság érdeke? – kiáltott fel hirtelen izgatottan a gnómszerű kalkulátor, majd olyan erővel dobta el a cigarettacsikket, hogy eltalálta a távoli falat, és szikrák repültek szerteszét. – Azért van rád szükségem, mert a halhatatlanság létezése függ ettől.

Harmadik fejezet

A NÖVENDEK

Harlan már több hete az 575. században tartózkodott, amikor találkozott Brinsley Sheridan Cooperrel. Volt ideje jól megszokni új lakását és az üveg meg a porcelán steril tisztaságát. Megtanulta, hogyan kell viselni a technikus jelvényt mérsékelt undorral, továbbá megakadályozni a dolgok rosszabbra fordulását azáltal, hogy a fal vagy a kezében cipelt tárgy eltakarja a jelvényt.

Ennek láttán egyesek megvetően mosolyogtak, és fagyosan hátat fordítottak, mintha fondorlattal akarta volna megnyerni a barátságukat.

Twissell főkalkulátor naponta új feladatokkal látta el. Harlan tanulmányozta őket, majd négy változatban is megfogalmazta elemzését, és az utolsó változatot sem szívesen adta ki a kezéből.

Twissell mindig megdicsérte, bólogatott, és így szólt:

– Pompás, pompás. – Aztán öreges, kék szemét rászegezte Harlanra, és mosolya kissé elhalványult. – Ellenőrizhetjük ezt a kis feltevést a Kibernetikus Aggyal.

Az elemzést mindig feltevésnek nevezte. Soha nem árulta el Harlannak, milyen választ dobott ki a Kibernetikus Agy, és Harlan nem mert kérdezősködni. Elkese-
rítette, hogy egyetlen elemzését sem bízták rá végrehajtás céljából. Talán a Kibernetikus Agy nem ellenjegyezte, talán ő a valóságváltoztatás rosszabbik megoldását választotta, vagy talán annyira ügyetlen, hogy képtelen eltalálni az mszv-t a megadott körben? (Még nem tanulta meg, hogy elég finoman és hanyagul mondja ki az mszv-t.)

Egy napon Twissell zavartan viselkedő férfit hozott magával, aki alig mert Harlan szemébe nézni.

– Harlan technikus, ez B. S. Cooper növendék – mondta Twissell.

– Üdvözlöm – válaszolta Harlan gépiesen. Éppen csak végigmérte a férfit, de közönyös maradt. A fickó alacsonyabb volt nála, és fekete haját középen választotta el. Álla hegyes volt, szeme meghatározhatatlan világosbarna, füle a kelleténél nagyobb, és körmei összeharapdáltak.

Twissell így kezdte:

– Ezt a fiút fogod tanítani a primitív történelemre.

– Az időbe is! – kiáltott fel Harlan hirtelen érdeklődéssel. – Üdvözlöm! – Már majdnem elfelejtkezett az egészeztől.

– Állítsd össze a neked megfelelő tanmenetet – folytatta Twissell. – Úgy vélem, elég lesz, ha hetente két délutánt rá tudsz szánni. A módszerbe nem szólok bele, rád bízom. Ha szükséged lesz könyvfilmekre vagy régi dokumentumokra, csak szólj. Ha megvannak a halhatatlanságban vagy az idő valamelyik elérhető részén, megszerezük. Nos, fiú?

Ismét elővarázsolt egy égő cigarettát a semmiből (mindig így rémlett), és a levegő megtelt dohányfüsttel. Harlan köhögött, és a növendék rángatózó szájából ítélve ő is ugyanezt tette volna, ha meri.

– No, üljön le – szólt rá Harlan Twissell távozása után. Habozott egy pillanatig, majd határozottan hozzátette: – Fiam. Üljön le, fiam. Az irodám nem nagy, de most már a magáé is, ha így összekerültünk.

Harlanban felbuzgott a tettvágy. Végre valamit csak órá bíztak. A primitív történelem egyedül az ő területe.

A növendék feltekintett (talán most először), és akadozva megszólalt:

– Ön technikus.

Harlan lelkesedésének és buzgalmának egy része nyomban elapadt.

– Miért érdekes ez?

– Nem, nem – felelte a növendék –, csak...

– Nem hallotta, hogy Twissell főkalkulátor technikusnak szólított?

– De igen, kérem.

– Azt gondolta, hogy nyelvbotlás? Túlságosan rossz ahhoz, hogy igaz legyen?

– Nem, kérem.

– Mit dadog? – förmedt rá Harlan durván, de már el is szégyellte magát, amiért rápirított.

Cooper kínosan elpirult.

– Nem beszélem valami jól az idők egységes nyelvét.

– Miért nem? Mióta növendék?

– Alig egy éve, kérem.

– Egy éve? Hány éves maga, az időbe is?

– Huszonnégy bioéves, uram.

Harlan elámult.

– Azt akarja mondani, hogy huszonhárom éves korában vették fel a halhatatlanságba?

– Igenis, kérem.

Harlan leült, és a kezét dörzsölte. Ilyet még nem hallott. Tizenöt-tizenhat éves korban a legalkalmasabb belépni a halhatatlanságba. Mit jelent ez? Twissell új módszerrel próbálja ki őt?

– Üljön le, és lássunk munkához – szólt. – Teljes neve és időotthona?

– Brinsley Sheridan Cooper – hebegte a növendék –, a 78. századból.

Harlan szinte megenyhült. Alig tizenhét századra volt ez első időben saját időotthonától. Majdnem idősomszédok.

– Érdekli a primitív történelem? – folytatta.

– Twissell főkalkulátor kért meg, hogy foglalkozzam vele. Szinte alig tudok róla valamit.

– Mivel foglalkozik még?

– Matematikával. Időmechanikával. Egyelőre csak az alapokat tanulmányozom. A 78. században vakuumvelox-szerelő voltam.

Harlan meg sem kérdezte, mi az a vakuumvelox. Lehetett ventilációs takarító-gép, számítógép, festékpermetező. Akármi. Harlant nem is érdekelte.

Így szólt:

– Tud valamit a történelemről? Akármelyik történelemről?

– Európai történelmet tanultam.

– Politikai hovatartozása szerint európai, feltételezem.

– Európában születtem. Igen. Természetesen leginkább modern történelemmel foglalkoztunk. Az 54-es forradalom utáni időkkel, mármint a 7554-esre gondolok.

– Rendben van. Először is ezt el kell felejtene. Hasznavehetetlen. A halandóknak minden valóságváltoztatás után más történelmet tanítanak. Persze ők ezt nem is sejtik. Mindegyik valóságban a saját történelmük az egyetlen. Ezért egészen más a primitív történelem. Éppen ez a szépsége. Akármit csinálunk is, változatlan marad. Kolumbusz és Washington, Mussolini és Hereford mind léteznek.

Cooper erőtlenül elmosolyodott. Kisujjával végigsimította felső ajkát, s Harlan csak most vette észre ott a sötét csíkot, mintha Cooper bajuszt növesztene.

Cooper megszólalt:

– Nem egészen... nem egészen tudok hozzászokni ehhez, mióta itt vagyok.

– Mihez nem tud hozzászokni?

– Ahhoz, hogy majdnem ötszázadnyira vagyok az időotthonomtól.

– Én magam is majdnem ennyire vagyok távol az időotthonomtól. A 95. századból jöttem.

– Ez egészen más. Ön idősebb nálam, mégis tizenhét századdal öregebb vagyok más tekintetben. Az ön ük-ük-ük stb. ősapja lehetnék.

– És ez mit számít? Tegyük fel, hogy az.

– Igen, idő kell, amíg hozzászokom. – A növendék hangjában lázadás csengett.

– Mindannyian így vagyunk – mondta érzéketlenül Harlan, és magyarázni kezdte a primitív történelmet. Már három óra is eltelt, és ő egyre csak fejtegette, miért voltak századok az első század előtt is.

– De ugye az első század nem volt az első? – kérdezte siránkozva Cooper.

Végezetül Harlan egy könyvet adott oda a növendéknek; nem volt valami jó, de bevezetőül ez is megtette.

– Majd később, ahogy haladunk, kap jobbakat – jegyezte meg.

Hét végére Cooper bajsza határozott fekete csíkká erősödött. Tíz évvel idősebbnek látszott így, s hegyes álla még jobban szembetűnt. Egészében véve nem valami előnyös ez a bajusz, vélekedett Harlan.

– Elolvastam a könyvet – mondta Cooper.

– És mi a véleménye?

– Hogy is mondjam... – Hosszú szünet következett, majd Cooper így folytatta: – A késő primitív századok kissé hasonlítottak a 78. századra. Eszembe juttatta az otthonomat, tudja. Kétszer is a feleségemről álmodtam.

– A feleségéről? – bámult rá Harlan.

– Mielőtt idekerültem, megnősültem.

– Az időbe is! És a feleségét is áthozta?

– Még azt sem tudom, tavaly kiterjedt-e rá a valóságváltoztatás. Ha igen, akkor valószínűleg már nem is a feleségem. – Cooper a fejét rázta.

Harlan magához tért. Természetesen, ha a növendéket huszonhárom éves korában vették fel a halhatatlanságba, akkor könnyen lehetséges, hogy megnősült. Egyik példa nélkül álló eset maga után vonja a másikat.

Mi történik itt? Elég egyetlen módosítás a törvényekben, és máris összezavarodik. A halhatatlanság finom egyensúlya nem bír ki ilyen módosításokat.

Talán a halhatatlansággal szemben érzett haragja tette kissé nyerssé Harlan szavait.

– Remélem, nem kíván visszamenni a 78. századba ellenőrizni a feleségét?

A növendék felemelte fejét, Harlanra szegezte erős és rendületlen tekintetét.

– Nem – felelte.

Harlan zavartan fészkelődött.

– Rendben van. Nincs családja. Semmije sincs. Halhatatlan, és nem is gondolhat senkire, aki a halandóságban él.

Cooper ajka kiszáradt, rossz hangsúlya erősen érződött szapora szavaiban.

– Technikusbeszéd.

Harlan megmarkolta a szék karfáját. Rekedten mondta:

– Mire céloz? Hogy technikus vagyok, és én csinálom a változtatásokat? Hogy én védem őket, s azt követelem, hogy elfogadják? Ide figyeljen, kisfiam, még egy éve sincs itt: még nem beszél az egységést, még zavaros fogalmai vannak az időről és a valóságról, de már azt hiszi, hogy mindent tud a technikusokról, és beolvashat nekik?

– Sajnálom – vágta rá Cooper. – Nem akartam megsérteni.

– Nem, nem, ki sérthet meg egy technikust? Csak egyeseknek jár a szájuk, ugye? És azt mondják: „Szőrösszívú, akár egy technikus.” Azt mondják: „A technikus egyet ásít, és egytrillió embert megváltoztat.” Vagy ilyesmiket. Mit válaszol erre, Cooper? Úgy véli, hogy érdekesebb, ha csatlakozik hozzájuk? Ez nagy emberré teszi. Azt hitte, hogy a halhatatlanság tótumfaktuma lett?

– Mondtam már, hogy sajnálom.

– Rendben van, csak azt akartam, hogy tudja: alig egy hónapja vagyok technikus, és személyesen még egyetlen valóságváltoztatást sem végeztem. Most lássunk munkához.

Twissell főkalkulátor másnap az irodájába hívatta Andrew Harlant.

– Nem lenne kedved egy kis mszv-hez, fiú? – kérdezte.

Harlannak kapóra jött az ajánlat. Előző nap egész délelőtt szégyellte magát, amiért olyan gyáván elárulta a technikus munkát, és olyan gyerekesen kiáltott fel: „Még semmi rosszat nem csináltam, ne hibáztassatok!”

Elárulta saját magát is, hogy rossznak tartja a technikus munkát, és ő maga csak azért nem bűnös, mert még új fiú, és nem volt ideje a büntetthez.

Örömmel fogadta az esélyt, hogy elejét veheti a mentegetőzésnek. Szinte vezeklésként fogadta. Most majd már mondhatja Coopernek: „Igen, énmiattam változott meg sok millió ember, de ez szükséges volt, és én büszke vagyok rá, hogy én okoztam.”

Így aztán örömmel mondta:

– Készen állok.

– Pompás, pompás. Örülni fogsz, fiú – (egy füstkarika, és a cigaretta vége felizzott) –, ha megtudod, hogy mindegyik elemzésed rendkívül pontosnak bizonyult az ellenőrzések során.

– Nagyon köszönöm. – „Most már elemzések – gondolta Harlan –, és nem feltevések.”

– Tehetséges vagy. Rendkívüli érzéked van hozzá, fiú. Nagy dolgokat várok tőled. Most pedig lássunk hozzá ehhez a 223. századhoz. Tökéletesen igaz volt az állításod, hogy a lefékezett tengelykapcsoló létrehozza a szükséges elágazást a kellemtelen mellékhatás nélkül. Lefékezed?

– Igen, uram.

Ez volt Harlan igazi technikussá avatása, tűzkeresztsége. Megváltoztatta a valóságot. A 223. századból kiemelt néhány rövid perc alatt belepiskált egy szerkezetbe, s egy fiatalember nem érkezett meg idejében egy mechanikai előadásra az egyetemre. Éppen ezért nem kezdett el foglalkozni a szoláris berendezésekkel, minek következtében egy tökéletesen egyszerű kis eszközt nem találtak fel a kritikus tíz év alatt. Bármily különös is, ennek eredményeképpen a 224. században egy háborút kiiktattak a valóságból.

Hát nem pompás? Mit számít a személyiségváltoztatás? Az új egyéniségek is éppolyan emberek voltak, mint a régiek, és éppúgy szolgálták az életet. Ha néhány élet meg is kurtult, sokkal több hosszabbodott meg és lett boldogabb. Igaz, hogy egy nagy irodalmi alkotást, az emberi értelem és érzelem emlékművét nem írták meg az új valóságban, de a könyv néhány példányát mégis ott őrzik a halhatatlanság könyvtáraiban! És az új valóságban mégis új művészi alkotások születtek!

Ezen az éjszakán Harlan órákig forgolódott álmatlanul, és amikor végre nagy nehezen elaludt, olyasmi történt vele, amire már évek óta nem volt példa.

Anyjáról álmodott.

Kezdeti gyengesége ellenére egy bioév alatt Harlan az egész halhatatlanságban mint Twissell technikusává vált ismertté, és nem minden csipkelődés nélkül csodagyerekeknek és csalhatatlannak nevezték.

Cooperrel lassan szinte meghitt kapcsolatba került. Igazán soha nem barátkoztak össze. (Ha Cooper közeledett volna, Harlan bizonyára nem tud mit kezdeni vele.) Egyébként jól összedolgoztak, és Coopert már majdnem annyira érdekelte a primitív történelem, mint magát Harlant.

Egyik nap Harlan így szólt Cooperhez:

– Figyeljen csak ide, Cooper, nem jönne holnap a mai foglalkozás helyett? El kellene ugranom a 3000. századba, hogy ellenőrizzek egy megfigyelést, és akivel találkozni akarok, ma délután szabad.

Cooper szeme mohón felfénylett.

– Én nem mehetnék?

– Akar jönni?

– De még mennyire. Még soha nem voltam a kabinban, csak amikor idehoztak a 78. századból, és akkor nem tudtam megfigyelni, mi is történik.

Harlan általában a C akna kabinját használta, amelyet az íratlan törvények szerint a technikusoknak tartottak fenn, a századok mérhetetlen hosszában. Cooper minden zavar nélkül követte Harlant. Habozás nélkül belépett a kabinba, és helyet foglalt a kabin belső kerek ülésén.

Ám amikor Harlan bekapcsolta az időmezőt, és a kabint a felső időbe irányította, Cooper arcán majdnem komikus meglepetés tükröződött.

– Semmit sem érzek – mondta. – Baj van?

– Semmi baj. Semmit sem érez, mert valójában nem mozdul. A kabin időbeli kiterjedése mentén haladunk. Valójában – Harlan oktató modorban folytatta – a jelen pillanatban se maga, se én nem vagyunk anyagiak, minden látszat ellenére. Száz meg száz ember használhatja ugyanezt a kabint, különböző sebességgel mozogva (ha ezt sebességnek nevezzük), bármilyen időirányban egymáson is áthaladva. A közönséges világegyetem törvényei nem alkalmazhatók a kabinaknákra!

Cooper ajka kissé legörbedt, és Harlan kelleetlenül gondolta: „A fiú időmechanikát tanul, és többet tud ezekről, mint én. Miért nem fogom be a számat, miért csinállok bohócot magamból?”

Hallgatásba burkolózott, és komoran bámulta Coopert. Néhány hónap alatt a fiatalember bajsa teljesen kinőtt. A halhatatlanok Mallansohn-bajusznak hívták az illetet, mivel az egyetlen hitelesnek elismert fotó (elég pocsek és életlen) pontosan ilyen bajusszal mutatta a temporális mező felfedezőjét. Éppen ezért a halhatatlanok között népszerű volt ez a bajusz, bár keveseknek állt jól.

Cooper a gyorsan váltakozó számokat figyelte, amelyek a saját helyzetükhöz viszonyítva jelölték a századok múlását. Megszólalt:

- A felső időben meddig terjed a kabin aknája?
- Ezt nem tanították meg?
- Alig említették a kabint.

Harlan vállat vont.

- A halhatatlanságnak nincs vége. Az akna az időben végtelen.
- Milyen messze járt már a felső időben?
- Ez lesz a legtávolabbi utam. Dr. Twissell már az 50 000. században is járt.
- Az időbe is!
- Ez még mind semmi. Néhány halhatatlan már volt túl a 150 000. századon is.
- És mi van ott?
- Semmi különös – felelte sötéten Harlan. – Különféle típusú életek, de egyik se emberi. Az ember eltűnt.

– Kihalt? Kiirtották?

– Azt sem tudom, hogy ezt tudja-e valaki pontosan.

– Nem lehetne valamit tenni, hogy változtassunk ezen?

– Nos, a 70 000. századtól kezdve... – kezdte Harlan, de hirtelen elharapta a mondatot. – Az időbe is! Beszéljünk másról.

A halhatatlanok szinte babonásán elkerülték a rejtett századok, a 70 000. és 150 000. század közötti idő témáját. Ritkán beszéltek erről; Harlan is csupán azért tudott egyet-mást, mert szoros kapcsolatban állt Twissell-lel. A lényeg az, hogy a halhatatlanok az időben nem hatolhattak be ezekbe a századokba.

A halhatatlanság és az idő közt az ajtók áthatolhatatlanok. Miért? Senki sem tudja.

Harlan úgy képzelte Twissell néhány elejtett megjegyzése alapján, hogy nemegyszer megpróbálkoztak a valóságváltoztatással már a 70 000. század előtt is, de hatékony megfigyelés nélkül a 70 000.-en túl nem sokra mentek.

Twissell mosolyogva mondogatta:

– Majd áttörünk egyszer. Egyelőre elég gondunk van a 70 000. századdal is. Nem hangzott valami meggyőzően.

– Mi lesz a halhatatlansággal a 150 000. század után? – kérdezte Cooper.

Harlan felsóhajtott. Úgy látszik, nem változtathatnak témát.

– Semmi – válaszolta. – A szektorok megvannak ott is, de egyetlen halhatatlan sem tartózkodik túl a 70 000. századon. A szektorok millió és millió századig tartanak, míg maga az élet is megszűnik, és aztán maga a Nap is szupernóva lesz, és azután az is megszűnik. A halhatatlanságnak nincs vége. Éppen ezért hívják halhatatlanságnak.

– Csakugyan szupernóva lesz a Napunk?

– Persze. A halhatatlanság máskülönben nem létezne. A szupernóvává lett Nap az energiaforrásunk. El tudja képzelni, mekkora energia kell egy időmező létrehozásához? Mallansohn első mezeje két másodperces időtartamú volt az alsó idő és a felső idő között, és alig nagyobb, mint egy gyufaszál feje, mégis egy atomtelep egész napi energiáját felhasználta. Majdnem száz évig tartott, amíg egy hajszálvékony időmezőt annyira fölszereltek, hogy aztán a felső időben felfoghatta a nóva sugárzó energiáját. Aztán a mező már elbírta egy embert is.